

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Асен Петков Дудов, дм
Медицински директор и Началник Клиника по Медицинска онкология,
Аджибадем Сити Клиник Онкологичен център, гр. София
Национален консултант по Медицинска онкология.
Председател на Българското онкологично научно дружество

Относно: Процедура за публична защита дисертационния труд на тема: **„Фактори на умората при пациенти със злокачествени заболявания“** на **Раиса Веселинова Стребкова – Лазарова** - докторант в редовна форма на обучение, за присъждане на образователна и научна степен **„Доктор“** по научна специалност **„Медицинска психология“**, професионално направление 3.2. Психология, област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки към Катедра **„Медицинска психология и чужди езици“** - Медицински Факултет - Тракийски Университет, гр. Стара Загора

Настоящата рецензия представям в качеството си на член на Научното жури, определено със Заповед № 412/25.02.2019 г. на Ректора на Тракийски Университет - гр. Стара Загора съгласно решение от заседание на Факултетния съвет на Медицински факултет (Протокол № 2/ 19.02.2019 г.) за провеждане на процедура по защита на дисертационния труд на **Раиса Веселинова Стребкова - Лазарова** - докторант в редовна форма на обучение по научна специалност **„Медицинска психология“** на тема: **„Фактори на умората при пациенти със злокачествени заболявания“**, с научен ръководител *проф. Мирослава Петкова Петкова, д.нс.*

Представеният комплект е в съответствие със Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на Тракийски университет - Стара Загора и включва набор от изискуеми документи свързани с хода на процедурата.

Кратки биографични данни

Образователен и квалификационен маршрут

Раиса Веселинова Стребкова - Лазарова се дипломира в Медицински колеж гр. Велико Търново през 1997 г. специалност **„Рентгенов лаборант“**. През 2008 г. придобива образователно - квалификационна степен **„бакалавър“** с професионална квалификация **„Управление на здравните грижи и преподавател по практика“** в

Медицински университет гр. София. Дипломира се като магистър - психолог през 2014 г. във Великотърновски университет „Св. Св. Кирил и Методий“. Със Заповед № 419/25.02.2016 г. на Ректора на Тракийския университет Раиса Веселинова Стребкова - Лазарова е зачислена като редовен докторант по научна специалност „Медицинска психология“, професионално направление 3.2. Психология, област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки към катедра „Медицинска психология и чужди езици“ - Медицински Факултет - Тракийски Университет - гр. Стара Загора със срок на обучение три години. Докторантката е положила успешно изпита за кандидатски минимум, видно от представените протоколи.

Освен в научната сфера Раиса Стребкова –Лазарова има интереси в сферата на психотерапията. От м. януари 2019 г. е дипломиран юнгиански психодрама терапевт под супервизия.

Професионален маршрут

Професионалната си дейност Раиса Стребкова - Лазарова започва през 1998 г. като рентгенов лаборант в Транспортна болница гр. Горна Оряховица където работи до 2000 г. През периода 2001 – 2003 г. работи като рентгенов лаборант в СМДЛ „Фотон“ гр. Лясковец. От 2004 - 2015 г. работи в отделение по Лъчелечение - Комплексен Онкологичен Център гр. Велико Търново и има 11 годишен опит като рентгенов лаборант в това направление.

Актуалност на проблема

В представения ми за рецензия дисертационен труд на Раиса Стребкова - Лазарова с много висок професионализъм са разгледани факторите на умората при пациенти със злокачествени заболявания. Темата „Фактори на умората при пациенти със злокачествени заболявания“ е дисертабилна и до този момент в научната литература у нас няма описано подобно самостоятелно и пълно изследване, което да разглежда обстойно проблема. В научната разработка авторката разкрива един съвременен поглед по отношение на умората като мултидименсионален конструкт с характерни физически, психични и когнитивни прояви. Разбира се би било грешка, ако към такъв сложен феномен като умората се подходи едностранчиво и не се вземат под внимание освен медицинските и психологичните и социодемографските фактори, определящи тежестта и проявите и при пациенти със злокачествени заболявания.

Смятам, че изборът на темата и обекта на изследване са пример за мултидисциплинарен подход и намирам научната разработка на Раиса

Стребкова -Лазарова за значима, актуална и навременна, която има своята научна и приложна стойност.

Обем и структура на дисертационния труд

Представеният дисертационен труд на тема „Фактори на умората при пациенти със злокачествени заболявания“ отговаря на изискванията посочени в Закона за развитие на академичния състав и ПРАСТрУ. Съдържа 197 стандартни машинописни страници. Дисертационният труд е структуриран както следва:

- Увод - 2 стр. (7-8);
- Литературен обзор - 55 стр. (9-64);
- Цел и задачи, методология на проучването -10 стр. (65-75);
- Резултати / Обсъждане - 68 стр. (75-143);
- Обобщение - 9 стр. (143-152);
- Изводи и препоръки - 3 стр. (153-156);
- Приноси 1 стр. (157);
- Библиография 25 стр. (158-183);
- Приложения - 13 стр. (184 - 197)

Библиографията включва 340 литературни източници (34 на кирилица, 306 на латиница). Основната част от цитираните литературни източници са от последните десет години.

Дисертационният труд е онагледен с 33 фигури, 32 таблици. В 11 приложения докторантката представя пълния текст на използваните методики и резултатите от проведения статистически анализ.

Литературният обзор

Литературният обзор обхваща 54 стр., и представлява една трета от дисертационния труд и е систематизиран в съответствие с темата. Отражава отлична информираност и задълбочено познание по обсъждания проблем и свободно боравене със специфичната терминология. Допълнен е с прилагането на една таблица и три схеми с коректно цитиране на източници (Cella, 2001; Данилов, 2013; Loeser, 1982; Галияхметова, 2015). Литературният обзор е с подчертано приносен характер, като представлява солидна база за собственото проучване.

Цел и задачи

Целта на дисертационния труд е ясно формулирана и е съобразена с данните от литературния обзор - „Да се проследят и обективизират

проучените в литературния обзор фактори оказващи влияние за появата и тежестта на умората при пациенти със злокачествени заболявания.“

Поставените 9 основни задачи са добре формулирани и съобразени с подпомагането на осъществяването на целта на изследването.

Методика на изследването

В проучването са включени общо 66 пациента с водеща потвърдена онкологична диагноза в КОЦ гр. Стара Загора и КОЦ гр. Бургас. Проучена е медицинската документация на 110 пациенти. След отпадането на част от предварително определените пациенти по медицински критерии и поради небрежно попълване на въпросниците, в изследването се анализират и обсъждат резултатите на 66 пациента разделени в две групи: Провеждащи лъчелечение в момента на изследването и дългосрочно преживели пациенти над пет години от датата на диагностициране. Подборът е основан на конкретни включващи и изключващи критерии. Всички пациенти, включени в проучването са подписали информирано съгласие.

Методите са подбрани съобразно целта, задачите и издигнатите хипотези. Използвани са 6 скали и въпросници, анкетна карта очертаваща търсената социодемографска информация, които са описани подробно и представени в приложенията.

За реализацията на целите и задачите на дисертационния труд е осъществена адаптация на използвания многоизмерен въпросник за оценка на умората: **MFI-20** - (Smets et al., 1995) за българска популация.

Използваната богата методика е дала възможност да се извърши задълбочено изследване с използване на съвременни статистически методи дисперсионен анализ (ANOVA), факторен анализ, корелационен анализ с коефициент на Pearson, линеен регресионен анализ и др., чрез статистически пакет SPSS (Windows) Version 20. Получените от докторантката резултати в следствие са подложени на съдържателно професионално обсъждане и служат в извеждането на изводите.

Резултати и обсъждане

Съществена част от дисертационния труд на Раиса Стребкова - Лазарова са резултатите и обсъждането, които са базирани на описаните методи и са следствие на поставените задачи и цел. Представени са на 68 стр. с добър научен стил, правилно структурирани, ясно и последователно изложени и добре онагледени с 33 фигури и 32 таблици. Анализирани са не малко на брой фактори, предварително класифицирани съобразно литературния обзор и съгласно поставените задачи. Получените резултати са оригинални и са резултат на изследователската работа на докторантката. Това свидетелства освен за нейната добра теоретическа подготовка, но и за

практическите и умения във владеене, анализ и професионална интерпретация на получените резултати. Последните звучат убедително, дискутирани критично и позволяват да бъдат сравнявани с тези на цитираните в литературния обзор автори. Част от резултатите са оригинални и са публикувани за първи път в българската научна литература.

Изводи

Направените изводи са изчерпателно формулирани и логично изводими от получените резултати, съответстват на целта на изследването и поставените задачи и са израз на уменията на докторантката да обобщава и синтезира резултатите от научното изследване, поради което ги приемам без забележки.

Положителна оценка заслужават отчетените ограничения на проведеното изследване, както и препоръките към бъдещи научни изследвания.

Приноси

Предложените приноси са уместно изброени и структурирани и отразяват постигнатото от докторантката в теоретичен и приложен аспект. Считам, че е важно да се акцентира върху няколко по-важни приноси на дисертацията:

1. Направен е преглед на научната литература изследваща факторите на умората при пациенти със злокачествени заболявания.
2. Преведен и адаптиран е въпросник за оценка на умората по дименсии (MFI-20 – Smets et al., 1995) при пациенти със злокачествени заболявания, осигуряващ възможност за задълбочен анализ на слабо проучван проблем у нас. Установените коефициенти на надеждност за въпросника и за неговите субскали са добри и показват неговата приложимост при пациенти от българска популация.
3. Предложен е надежден практически модел за комплексно изследване на феномена „умора при пациенти със злокачествени заболявания“.

Дисертационният труд и приносите в него са в резултат от целенасочената работа и научните търсения на Раиса Стребкова –Лазарова.

От представеният списък с 4 публикации, тематично свързани с изучавания проблем, три са на английски език. В четири от тях Раиса Стребкова- Лазарова е водещ автор. Една публикация е отпечатана в научно списание с IF – 0.480 (World Journal of Social Science, 2018). Публикациите в голяма степен отразяват постигнатите резултати и същността на дисертационния труд.

Авторефератът с обем от 44 страници е разработен в съответствие с изискванията. В съдържателно и структурно отношение отразява най-съществените характеристики на дисертационното изследване.

Препоръки

Препоръчвам на докторантката продължаващи и задълбочени изследвания по темата на дисертационния труд, които биха били интересни в теоретичен и полезни в практически план.

Заклучение

Дисертационният труд на Раиса Стребкова -Лазарова представлява завършено, цялостно и задълбочено научно изследване със значими в научно и научно-приложно отношение резултати и приноси. Той е резултат на добре планирано и задълбочено проучване. Оригинален е като замисъл и отлично изпълнен. Той е лично дело на докторантката и демонстрира много добра литературна осведоменост и умение за критична интерпретация на резултатите. Не констатирах съществени методологически и фактически пропуски.

Във връзка с изложеното по-горе изразявам своята положителна оценка и предлагам на почитаемото научно жури, да присъди на **Раиса Веселинова Стребкова - Лазарова** образователната и научна степен „Доктор” по научна специалност „Медицинска психология“.

15.03.2019 г.

гр. София

Подпис:

/проф. д-р Асен Дудов, дм/

